

Spis treści

Przedmowa do wydania drugiego 13

Przedmowa 15

CZĘŚĆ PIERWSZA. PROLEGOMENA 19

Rozdział I. CHARAKTER SOCJOLOGII I HISTORYCZNE WARUNKI JEJ POWSTANIA 21

1. Przedsocjologiczna wiedza o społeczeństwie 23

Przedsocjologiczna refleksja teoretyczna 24

Wiedza potoczna i wiedza naukowa 25

2. Historyczne warunki narodzin socjologii jako dyscypliny naukowej 27

3. Socjologia jako dyscyplina naukowa 30

Kształtowanie się socjologii jako dyscypliny naukowej 30

Socjologia jako jedna z nauk społecznych 32

Wewnętrzne zróżnicowanie socjologii 36

Socjologia współczesna 40

Socjologia współczesna a powojenna socjologia polska 44

4. Metody i narzędzia badawcze socjologii 47

Empiryczne poznawanie społeczeństwa 47

Narzędzia badawcze socjologa 49

5. Socjologia jako dyscyplina użyteczna praktycznie 53

Rozdział II. BIOLOGICZNE PODSTAWY ŻYCIA SPOŁECZNEGO Z PERSPEKTYWY BIOLOGII EWOLUCYJNEJ 57

1. Ekologia, etologia i socjobiologia 59

2. Podstawowe problemy życia społecznego istot żywych 65

3. Sposoby rozwiązywania problemów życia społecznego wśród kręgowców 66

Mechanizmy ograniczania agresji 66

Współpraca i współdziałanie 69

4. Życie społeczne człowieka z perspektywy biologii ewolucyjnej 71

Rozdział III. KULTURA 77

1. Kultura jako wyróżnik człowieka 79

- Charakterystyka kultury jako atrybutu człowieka 80
- Treść kultury 81
- 2. Wielość kultur i relatywizm kulturowy 85
 - Wielość kultur 85
 - Relatywizm kulturowy 88
- 3. Dziedziny kultury i kultura symboliczna 91
 - Kultura symboliczna 92
- 4. Kultura jako przedmiot zainteresowania socjologii 94

Rozdział IV. ZMIANA SPOŁECZNO-KULTUROWA 97

- 1. Klasyczne teorie rozwoju społecznego: marksizm i ewolucjonizm 100
 - Marksizm 100
 - Ewolucjonizm 103
- 2. Typy społeczeństw 104
 - Społeczeństwo tradycyjne 105
 - Społeczeństwo przemysłowe 106
 - Społeczeństwo poprzemysłowe, ponowoczesne i informacyjne 107
- 3. Teorie modernizacji, konwergencji i zależności 109
 - Modernizacja 109
 - Koncepcja zależności i systemu światowego 111
- 4. Działania ludzi oraz ruchy społeczne jako czynniki zmiany 113
 - Ruchy społeczne 113

Nota bibliograficzna do części pierwszej 117

CZĘŚĆ DRUGA. CZŁOWIEK W SPOŁECZEŃSTWIE 121

Rozdział V. INTERAKCJE SPOŁECZNE 123

- 1. Pojęcie interakcji społecznej 125
- 2. Interakcje jako przedmiot zainteresowania psychologii 126
- 3. Interakcje jako przedmiot zainteresowania socjologii 127
 - Interakcja jako wymiana 128
 - Interakcja jako gra 129
 - Interakcja jako komunikacja 130
- 4. Społeczeństwo z perspektywy interakcji 134
 - Instytucje 136

Rozdział VI. SOCJALIZACJA 139

- 1. Pojęcie socjalizacji 141
- 2. Osobowość 143
 - Osobowość jako przedmiot zainteresowania antropologii społecznej i socjologii 145

3. Rola społeczna	148
Dwa kierunki zainteresowań rolą społeczną	150
Rola społeczna a osobowość	152
4. Tożsamość	153
5. Rodzaje socjalizacji	156
Socjalizacja pierwotna	156
Socjalizacja wtórna	158
Resocjalizacja	159

Rozdział VII. KONTROLA SPOŁECZNA 161

1. Kontrola społeczna i porządek społeczny	163
2. Konformizm	166
3. Dewiacja	168
Co to jest dewiacja	168
Dewiacja jako przedmiot zainteresowania socjologii	170
Rola dewiacji w zbiorowości	176
4. Kontrola społeczna jako reakcja na dewiację	178
Nota bibliograficzna do części drugiej	181

CZĘŚĆ TRZECIA. ZBIOROWOŚCI SPOŁECZNE 183

Rozdział VIII. GRUPA SPOŁECZNA 185

1. Grupa społeczna jako przedmiot zainteresowania socjologii	187
2. Małe grupy jako mikrostruktury społeczne	189
3. Struktury wewnątrzgrupowe	192
Struktura socjometryczna	192
Struktura przywództwa	193
Struktura komunikowania	195
4. Spójność grupy	196
5. Wybrane rodzaje grup	198
Grupa pierwotna	198
Grupy własna i obca	201
Grupa odniesienia	203

Rozdział IX. ORGANIZACJA FORMALNA 207

1. Celowe grupy formalne, czyli organizacje	209
2. Historyczne źródła socjologii organizacji	211
Max Weber i typ idealny biurokracji	211
Teorie zarządzania	213
3. „Patologie” organizacji formalnych	216
4. Organizacje jako przedmiot zainteresowania socjologii	219
Trzy poziomy analizy problematyki organizacji	221

Rozdział X. SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA 227

1. Historyczne źródła socjologii społeczności lokalnych 229
 - Ferdinand Tönnies i dwa typy zbiorowości 229
 - Socjologia amerykańska okresu międzywojennego 231
 - Franciszek Bujak 232
2. Społeczność lokalna i zbiorowość terytorialna 233
 - Społeczność lokalna 233
 - Zbiorowość terytorialna 234
3. Społeczności lokalne i zbiorowości terytorialne jako struktury średniego poziomu 235
 - Lokalizm 238
 - Społeczności lokalne w epoce globalizacji i społeczeństwa informacyjnego 240

Rozdział XI. NARÓD 243

1. Naród jako przedmiot zainteresowania socjologii 245
2. Zbiorowość etniczna 247
 - Charakter zbiorowości etnicznej 247
 - Rodzaje grup etnicznych 248
 - Grupa etniczna a naród 249
3. Dwie drogi kształtowania się narodów w Europie 250
4. Naród a nowoczesność 252
 - Trzy fale ruchów narodowych i kształtowania się państw narodowych w epoce nowoczesnej 255
5. Państwa wielonarodowe i narody wieloetniczne 256
 - Konflikty etniczne 260
6. Zawile drogi kształtowania się nowoczesnych narodów: przykład Polski 262
 - Od państwa do narodu 262
 - Od narodu do państwa 268
 - Mniejszości narodowe i etniczne we współczesnej Polsce 273

Nota bibliograficzna do części trzeciej 277**CZĘŚĆ CZWARTA. PODZIAŁY SPOŁECZNE 279****Rozdział XII. ZRÓŻNICOWANIE SPOŁECZNE
I RUCHLIWOŚĆ SPOŁECZNA 281**

1. Różnice i nierówności jako przedmiot zainteresowania socjologii 283
2. Trzy klasyczne spojrzenia na podziały społeczne 286
 - Karol Marks i pojęcie historyczne klasy 286
 - Max Weber i trzy płaszczyzny podziałów społecznych 288
 - Koncepcje stratyfikacji (uwarstwienia) 291
3. Klasy i warstwy – różnorodność znaczeń 293
 - Klasa 294
 - Warstwa 295

4. Zróżnicowanie społeczno-zawodowe 297

Klasyfikacje i skale zawodów 297

Prestiż zawodu 299

5. Ruchliwość społeczna 300**Rozdział XIII. ZRÓŻNICOWANIE SPOŁECZNE
SPOŁECZEŃSTW PONOWOCZESNYCH 303****1. „Śmierć klas” 307****2. Klasa średnia 311****3. Underclass i marginalizacja społeczna 314**

Bezrobocie 316

Bieda 317

**Rozdział XIV. ZRÓŻNICOWANIE SPOŁECZNE, NIERÓWNOŚCI
I RUCHLIWOŚĆ SPOŁECZNA W POLSCE 321****1. Zróżnicowanie społeczno-zawodowe 324**

Zróżnicowanie społeczno-zawodowe w okresie PRL 324

Zróżnicowanie społeczno-zawodowe po zmianie ustrojowej 1989 roku 327

2. Ruchliwość społeczna 329

Charakter ruchliwości społecznej 331

Mężczyźni i kobiety w procesie ruchliwości społecznej 332

3. Polska klasa średnia 334**4. Nierówności społeczne w świetle antropologicznych badań poborowych 337****5. Wieś w układzie nierówności społecznych 339**

Wieś-miasto jako wymiar zróżnicowania społecznego 339

Zróżnicowanie ludności wiejskiej 341

Zróżnicowanie rolników 341

6. Oblicze polskiej biedy 342

Miary ubóstwa i ich ograniczenia 342

Zasięg i głębokość polskiego ubóstwa 344

Stara i nowa bieda 344

Długotrwała bieda jako załączek underclass 347

Rozdział XV. RÓŻNICE PŁCI JAKO RÓŻNICE SPOŁECZNE 349**1. Kobiety jako przedmiot zainteresowania nauk społecznych 351****2. Społeczne różnice płci 353**

Różnice płci w sferze pracy 354

Różnice płci w sferze władzy i polityki 357

Różnice płci w sferze obyczajów 359

3. Feminizm i ruchy kobiece 361

Dylematy feminizmu 363

Ideologie feministyczne 365

Współczesne ruchy kobiece 367

Wpływ feminizmu i ruchów kobiecych na prawo europejskie 367

Nota bibliograficzna do części czwartej 371

CZĘŚĆ PIĄTA. INSTYTUCJE 373**Rozdział XVI. SFERA REPRODUKCJI 375**

1. Rodzina jako instytucja 377
 - Biologiczne podłoże reprodukcji ludzkiej 378
 - Pojęcie rodziny 378
 - Różnorodność form rodziny 379
2. Europejska rodzina w epoce przedprzemysłowej 384
 - Gospodarstwo domowe, czyli domostwo 384
 - Małżonkowie, rodzice, dzieci 385
3. Rodzina w społeczeństwie przemysłowym 387
4. Rodzina współczesna 390
 - Współczesna rodzina jako rzeczywistość empiryczna i jako wartość 394
5. Współczesna rodzina polska 394

Rozdział XVII. SFERA POLITYKI 403

1. Polityka i władza 405
 - Prawomocność władzy 407
2. Państwo 408
 - Kształtowanie się nowoczesnych państw europejskich 409
 - Państwa narodowe we współczesnym świecie 410
3. Demokracja 412
 - Demokracja i liberalizm 416
 - Demokracja i biurokracja 418
 - Elity i demokracja 420

Rozdział XVIII. SFERA EKSPRESYJNO-INTEGRACYJNA 423

1. Edukacja 425
 - Zadania szkoły 428
 - Oświata w układzie nierówności społecznych 429
2. Kultura symboliczna społeczeństwa masowego 432
 - Kultura masowa 433
 - Kultura popularna 435
 - Kultura popularna w epoce społeczeństw ponowoczesnych 436
3. Religia 440
 - Różnorodność religii 441
 - Religia w społeczeństwach przemysłowych kręgu kultury europejskiej 443
 - Religia jako przedmiot zainteresowania socjologii 445

Nota bibliograficzna do części piątej 449**Aneks 451****Rozdział XIX. OPINIA PUBLICZNA I JEJ BADANIE (Piotr Tadeusz Kwiatkowski) 453**

1. Problemy z definicją pojęcia opinii publicznej 455

2. Początki badań opinii publicznej 457
3. Kto prowadzi badania opinii publicznej w Polsce współczesnej 459
 - Akademickie badania opinii: Polski Generalny Sondaż Społeczny 459
 - Badania w służbie praktyki politycznej: Eurobarometr 460
 - Rynek badań komercyjnych 461
4. Organizacje badaczy opinii publicznej i reguły profesjonalnego zachowania 464
5. Sondaże prywatne i publiczne 466
6. Metody zbierania danych i definicja badanej populacji 467
7. Tematyka badań opinii publicznej 470
 - Ustalanie listy ważnych spraw publicznych 470
 - Doraźne badania opinii publicznej 471
 - Badania systematyczne 473
 - Badania przedwyborcze 478
8. Uwagi końcowe 481

Nota bibliograficzna do aneksu 483

Literatura przywoływana 485

Indeks osób 511

Indeks rzeczowy 519